

Reményi Ede hangszerei egy lokálpatrióta világpolgár rövid bemutatása

A Somogyvári S. Gyula által összegyűjtött dokumentumok segítségével és azok kiegészítésével kicsit romantikus hangvételő, de tényszerű tájékoztatást kaphat az olvasó arról, milyen elvek és érzelmek szerint válogatta, használta jobbnál jobb hangszereit a múlt század világhírű magyar hegedűvirtuóza. Egerben és Bécsben (Josef Böhm-nél) tanult, még nem volt hűszesz-tendő, amikor már Párizsban, Londonban vendégszerepelt.

Az 1860-ban készült Brandl-hegedű berakása

Görgey tábornok tábori hegedűse volt, 1849 őszén emigrálnia kellett. Hosszas vándorlás után az Egyesült Államokban telepedett le, ahonnan 1852-ben már ismert virtuózként tért vissza koncertezni Európába. Hangversenyezett Brahms-szal, öt évig volt a királyi zenekar szólóhegedűse Londonban. 1857-ben meghívta anyját és Katica nővérét Londonba, hogy tanúi legyenek hegedűművészi sikereinek. A család élményben gazdagon tért haza. Az elragadtatott nővér levelet is írt a pesti Napkeletbe.

„Londonban jártunk és érkezésünkkor bátyám nagy szomorúságunkra éppen Párizsban volt egy hölgy meghívására, ki neki elragadó játékáért hegedűjének csavarjába, kulcsaiba négy szép gyémántot metsztetetett. Pénteken azonban kimondhatatlan örömeinkre megérkezett Londonba... bátyám hegedűjének varázshatását leírni képes nem vagyok.”

Genovában, Paganini szülővárosában olyan dolog történt vele, amit nem hallgathatott el:

„Másodszori fellépésem után, midőn már az egész város ismerte nevemet, egy levelet kaptam a sindacotól (főpolgármestertől), amelyben személyemet a Városházára hívta meg – meg ne ijedj! Midőn ott megjelentem, szépen bevezetett egy szobába, ahol egy faliszekrényt nyitottak fel előttem.

Egy rövid pillantást odavetve azonnal tudtam, hogy minő kellemes meglepetés vár reám. A faliszekrény táblája tárulván ott láttam benne Paganini olajba festett gyönyörű arcképét, s alatta egy állványon a nagy olasz hegedűművész híres Giuseppe Guarneri féle kedvenc hegedűjét. A pillanat hatása alatt – megvallom – sírtam örömben, de a kellemes meglepetésnek ezzel még nem volt vége.

A sindaco rámutatva az üvegharangra – amely a város címerével négyyszeresen volt lepecsételve és amely alatt a varázshangú

hegedű már régóta pihent, miután a nagy mester keze alatt az egész világot elbűvölte hangjaival – parancsot adott, hogy a pecsétet törjék fel, amiket is nekem emlékül azonnal kézbesítettek.

„A tündéri hegedűt én magam vettem ki az üvegharang alól, miután erre szabályosan felkért a főpolgármester, s kezembe tartottam a világhírű hangszert, amelyet Paganini szülővárosának testált örök emlékül. Elképzeltelhet határtalan örömet a meglepetés, s hízelgő kitüntetés felett.”

Az itthoniak örömmel olvasták a beszámolót és elismeréssel adóztak nemcsak a sikerek, a tények, de a papírra vetett gondolatok miatt is.

Brandl-csiga

1860-ban kapott amnesziát és tért vissza Magyarországra. Külföldi turnéin (és természetesen itthon is) a magyar zene lelkes propagátora volt, Liszt és Wagner benső barátjaként a újromantikusok művészetét is népszerűsítette. Pesten a Nemzeti Színház első hegedűse is volt, de végül Párizs, majd – 1878-tól – New York lett állandó lakhelye. 1891-ben lépett fel utoljára Magyarországon.

A koncertező Reményi

Az 1875-ös évben Reményi Ede ismét itthon volt. Meglátogatta Nemessányi Sámuel, a kor híres magyar hegedűkészítőt, akinek munkásságát igen sokra értékelte. A találkozásról a mester fia, Nemessányi Bélának leírásából értesülhetünk.

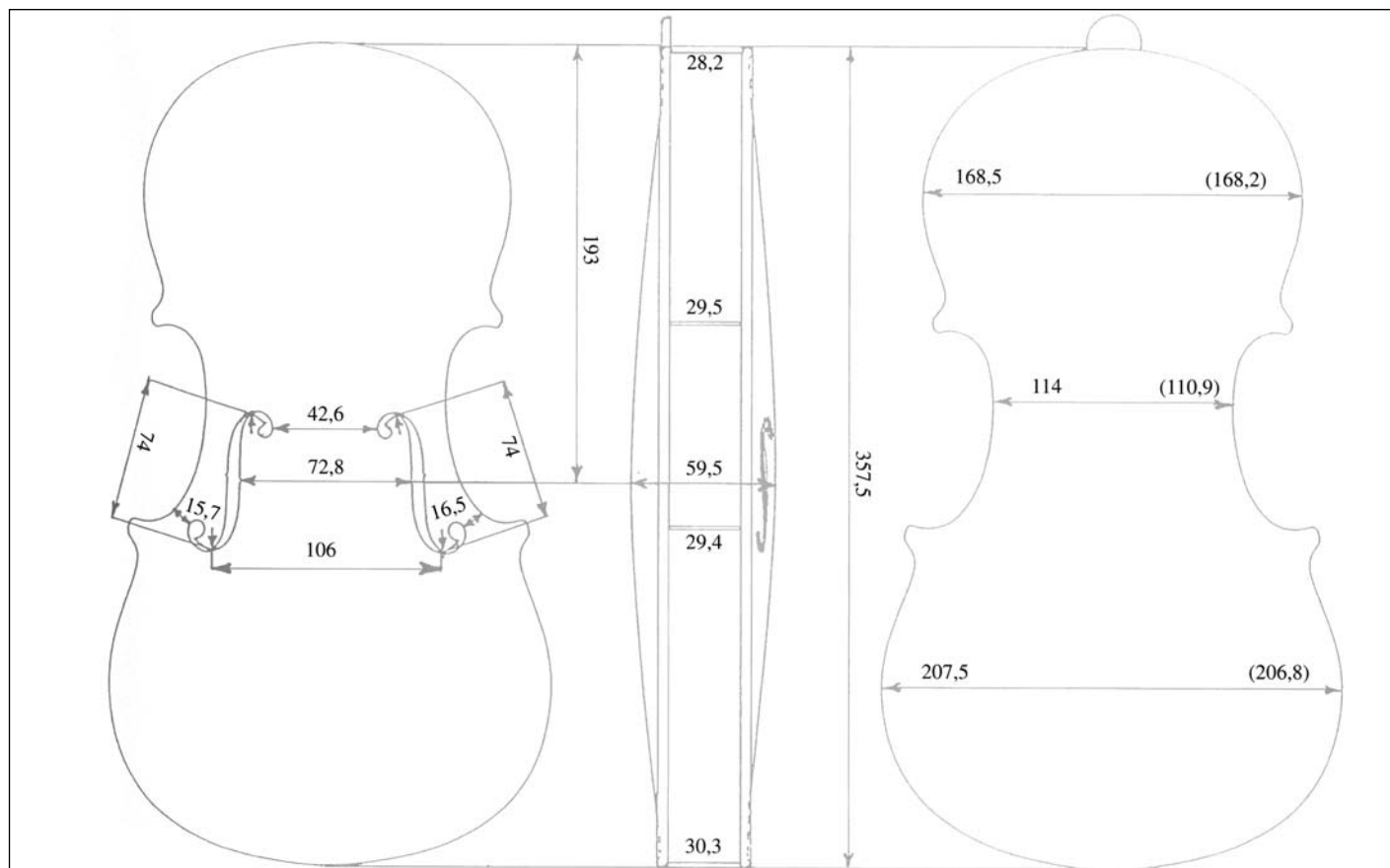
„A Hatvan utca 7. szám alatti műhelyben gyakran meglátogatta apámat Reményi Ede, az akkori híres hegedűművész és órák hosszat játszott ingujjra vetkőzve új, vagy javított hegedűjén. Kedvenc magyarnótái voltak a Repülj, fecském és a Cserebogár, sárga cserebogár... Az akkor még fiatal Hubay Jenő és mások is sokan jártak apám kis műhelyébe.”

1863-ban, olaszországi leveleiben a következőkről számolt be.

„Íme egy pár nap múlva négy hava lesz, hogy Olaszországban járok-kelek. Sok mindenféle tapasztaláson mentem keresztül, sok szépet, dicsőt, bámulandót, elfelejthetlent láttam, észleltem. Velencét, Padovát, Vicenzát, Milanót, Torinót, Genovát, Parmát, Piacenzát, Reggiót, Bolognát és Ferrarát is bejártam hegedűmmel.

A magyar nevet terjesztettem és amennyire csekély erőmből kitelt, édes hazánk-nak mindenhol és minden alkalommal barátokat szereztem.”

1872 decemberében Egyiptomba utazott zongorakísézőjével, Plotényi Nándorral. Az alexandriai és kairói koncertek mellett kiránduláson is részt vett a gizehi piramissnál. A 450 láb magas gúla tetején elővette hangszerét és eljátszotta először a Klapka indulót, majd a Himnusz, a Szózat következett, majd a Repülj fecském. Végük Chopin egy prelűdje és reményi saját szerzeményű török darabjai szóltak meg.

Egy Guarneri modell után készített Brandl hegedű méretei

A hegedűgyűjtő Reményi

Reményi Ede szenvedélyesen gyűjtötte a mesterhegedűket.

Magyarországi hangversenyútját korábban befejezve Párizsba utazott. Onnan küldött levelében említi: „Vuillaume, a híres hegedűcsináló expressz egy nagyszerű hegedűt készít számomra. Erhardék nagyszerű zongorát fognak prezentálni négy-öt ezer frankért.

A remekműveket készítő mestereket művészeknek kijáró tisztelettel becsülte. Nemcsak a gyönyörű hangzással, de az alap-

anyagként használt fák minősége, a lakkok csillogása révén született vizuális élménnyel sem tudott betelni Reményi – a szebbnél szebb hegedűk kellette esztétikai élményekről számos korabeli dokumentum is tanúskodik. Minden tulajdonában lévő hangszerről ugyanis napló-féjét vezetett, amelyben pontosan leírja a hegedűk tulajdonságait, véleményezi azokat és gyakran ad hangot elragadtatásának is.

Hegedűi kapcsán nem zárkozott el a külsőleges hatáskeltéstől sem. Előfordult, hogy egy-egy hangversenyén fél tucat hegedűt is elhelyeztetett a zongorán és minden darabot másik hangszeren játszott.”

Reményi és Stradivari

Egyike volt azoknak, aki nemcsak kópiák segítségével ízelhette meg a klasszikus cremonai iskola hangszereit, hanem eredetiben is. Stradivariját az alábbi adatokkal jegyzik a legendás hegedűépítő katalógusában.

1720... Eine Violine von 1720 spielte Rodolphe Kreutzer, doch vg. 1717

Herr Marcusson in Louis Villa, ehemals im Besitz des ungarischen Violinvirtuosen Eduard Reményi.

Ábrányi Kornél, a neves zeneíró és zenekedvelő is megtapasztalhatta, milyen alapos ismerője volt hangszerének (hangszereinek) Reményi Ede. „1849 szeptember havában, mielőtt külföldre emigrált, Reményi Ede meglátogatott Pesten... Kezébe adtam azt a Stradivari hegedűt, amelyet Lavotta hagyott az atyámra... Alig tudott tőle megválni, s tovább egy óránál játszott rajta ropant lelkesedéssel...”

Már akkor szenvedélyes hegedűgyűjtő volt, s mint ilyen kiváló szakértőnek bizonyult, mert mindjárt rájött, hogy a hegedű nyaka és csigája nem valódi... Az elkoptatott nyak feszélyezte atyámat a játékban, a még korábban újat csináltatott helyette az akkoriban híres hegedűkészítővel Teufersdorferrel.

Egy alkalommal, amikor hazaérkezett külföldi koncertkörútjáról, magával hozta nagy ládáját, amiben hegedűt tartotta, és így szóló feleségéhez:

„Várj, mutatok valami fenségeset. Ez egy Stradivarius. Berlinben vettem és azt akarom, hogy Te hallgasd először. Hegedülni kezdett és egy órán tartott a koncert az egyetlen hallgató előtt..”

Nem sokkal később a Pesti Nemzeti Dal-
kör hangversenyén játszott először Stradivariján. Produkciója óriási sikert aratott.

Reményi és Brandl Károly

Brandl Károly 1821-ben született Szombathelyen és 1865-ben halt Budapesten. Életrajzáról egymásnak ellentmondó adatok maradtak ránk. Dr. Geyer szerint 1842 és 1847 között tanult Tischentanánál, ebben az esetben azonban csak 21 évesen kezdte volna meg tanulmányait. Henley ezzel szemben azt állítja, hogy 14 évesen már birtokában volt mesterségének és 19 évesen első önálló hangszerét is megépítette. Ez azonban azt jelenti, hogy már 1835-ben foglalkoznia kellett szakmájával. Tanulóévei után Hoffmannhoz ment egy évre, Bécsbe, ahol egyidejűleg Wilhelm-Theodor Gutermann-nál is dolgozott.

1855-ben nyitotta meg önálló műhelyét Pesten, a józsefvárosi Hatvani (Gránátos) utcában, ahol mindenek előtt arányosan kicsinyített Stradivari, vagy a korpusz hosszát 362 mm-re növelve Guarneri modellek alapján épített hangszereit. Kettős berakásával a Hieronymus Amati és Maggini modelleket is alkalmazta.

Hegedűinek csigái meglehetősen nagyok, nyersen, de szépen, lendületesen faragottak. A hangszerek egyáltalán nem tetszetősek, hangjuk túl sötét, nem elég áttetsző. Csengetésük – a test nagysága miatt – inkább brácsaszerű, a felső húrok élesen, az alsóbbak többnyire tompán szólnak.

1862-ben a londoni Világkiállításon Brandl érmet is nyert hegedűivel, amelyek különösen közkedveltek voltak cigánymuzikusok körében erős szerkezetük és erős hangjuk miatt.

Brandl és/vagy Stradivari?

Reményi Ede III. Napoleon előtt is hegedült. „A zeneterembe három lakáj hozta utána a három hegedűjét: egy Stradivariust, egy Guarneriust és azt a remek, erős és édes hangzású hangszert, amelyet a pesti Brandl mester készített számára. Ez a hegedű úgy szóló, mintha Cremonában alkották volna meg az összes nagy fortélyok ismeretében. Kőrifá volt ez is felső lapja pedig fenyőfa; de azt, hogy mivel pácolta, mivel színezte, milyen

mélyen vágta ki a fenyőtörzset a hangképző üreg tökéletessé tételének érdekében, titkolta a mester. A néhány esztendősen hegedű oly érett volt, oly beavatottan szóló, mintha századok zengenének rajta-benne.”

Olaszországban gyakran játszott Brandl hegedűn Reményi Ede, aminek kapcsán a pesti lapoknak érdekes véleményről tudósít.

„A hegedű hangja oly tiszta, csengő, édesded, mint a Guarneriusom, amelyet Londonban 2100 pengő forintért vettem.

Olaszországban állandóan a Brandl hegedűn játszottam. A zenészek mind kérdezték: hol szereztem a pompás Stradivariust? Tisztességes, becsületes, Pesten készült magyar hegedű –feleltem.”

Brandl Károly oly kiváló művésze a hegedűkészítésnek, hogy kitűnt volna még Cremonában, ha a 18. század elején élt volna.

De szerencsénk és az ő szerencséje, hogy most él, hogy Pesten működik és hogy haza iparunk egyik művészeti ágának oly kiemelkedő ismerője.”

Olaszországból hazatérve vidéki hangversenykörutat tervezett. Előtte azonban felkereste Brandl Károlyt, hogy megköszönje neki azt a remek hangszert, amellyel Olaszországban oly nagy sikert aratott.

1896 – ünnepélyes naplemente

1896-tól egyre romlott Reményi Ede feleségének állapota, Reményi maga is betegeskedett... Drága hegedűt volt kénytelen eladni, hogy fizetni tudja az orvosokat és a gyógyszereket. Eladta Guarneriusát, majd Stradivariust is... ez utóbbit azonban még megszólaltatta és

A Brandl hegedű felülnézetben

Edison barátja rögzítette is hangját új gépével, a fonográfval. Később a fonográfot is értékesíti. Egyetlen hangszertől nem vált meg csupán, a magyar készítésű Brandl hegedűtől.

Reményi értékismerete és a hangszerek sznobizmustól mentes, tisztán a minőséget alapul vevő tisztelete nem jellemezte a millenniumhoz közeledő magyarországi muzikusokat. Ábrányi Kornél az 1896-os nagy millenniumi kiállítás hangszerrészlegét ismertette megállapította, hogy „kiállítás a hangszer-szükséglet dolgában még mindig nagy aránytalanságot mutat a kereslet és a kínálat között, mert amíg manapság is még mintegy hárommillió forintba rúg az országba külföldről importált

különböző hangszerek értéke, addig a mi kivitelünk alig múlja felül a hat-hétszáz-ezer forintot. Pedig az ezredéves zenekiállítás fényesen bizonyított amellet, hogy ha a magyar közönség nem lenne oly anyyira rabja a külföldi ízlésnek, e tekintetben szintén kielégíthetné a legkényesebb igényeit is. A Pilát Pál cég például hazánkban a hangszeripar egyik legérdemesebb és méltán keresett képviselője; vonós hangszerekben a legkiválóbbakat állította ki s vonósnégyese méltán figyelmet kellett minden szakértő előtt. Vonói külföldön is keresettek. Reményi Mihály vonós kiállítása, főleg sikerült Stradivari, Guarnerius, Maggini és Gaspari utánzatokkal tűnt ki, valamint azzal a speciális

olajlakkal, amely az ő találmánya, s átlátószóvá teszi a hangszerek fedélzetét. Érdekesen mutatta be a hegedűjavítás előnyét is kétszáz éves teljesen kiszáradt faanyag segítségével.”

Búcsú

1898-ban még átutazott az Egyesült Államokba, hogy hangversenyeket adjon San Franciscoban. Itt érte őt a halál, amiről Stockinger Ferenc New York-i főkonzul értesítette öccsét, reményi Antalt.

„Néhány hónappal ezelőtt láttam utoljára, mielőtt az utolsó körútra indult.

Vagy másfél évvel ezelőtt cukor kórban nehéz beteg volt. Azóta tejjel és fekete kenyérral táplálkozott. Egyébiránt korához képest testileg-lelkileg csodálatosan jól bírta magát. Kedves hegedűjén épp oly tüzes hévvel játszott, mint 30 évvel ezelőtt.

San Franciscoban érte a halál egy hangverseny közepette. Saját szerzeményű amerikai hazafias himnusza után rengeteg taps és ujjongás támadt. Ismét kilépett, tántorogni kezdett, a hegedűt a melléhez szorította, elesett és meghalt.”

Úgy, ahogy annak idején azt elképzelte:
„*En sem akarok ágyban, párnák közt meghalni... A hangversenydobogón hulljon ki kezemből a vonó.*”

Tóth anna

REJTVÉNY

ÁT – HALLÁS

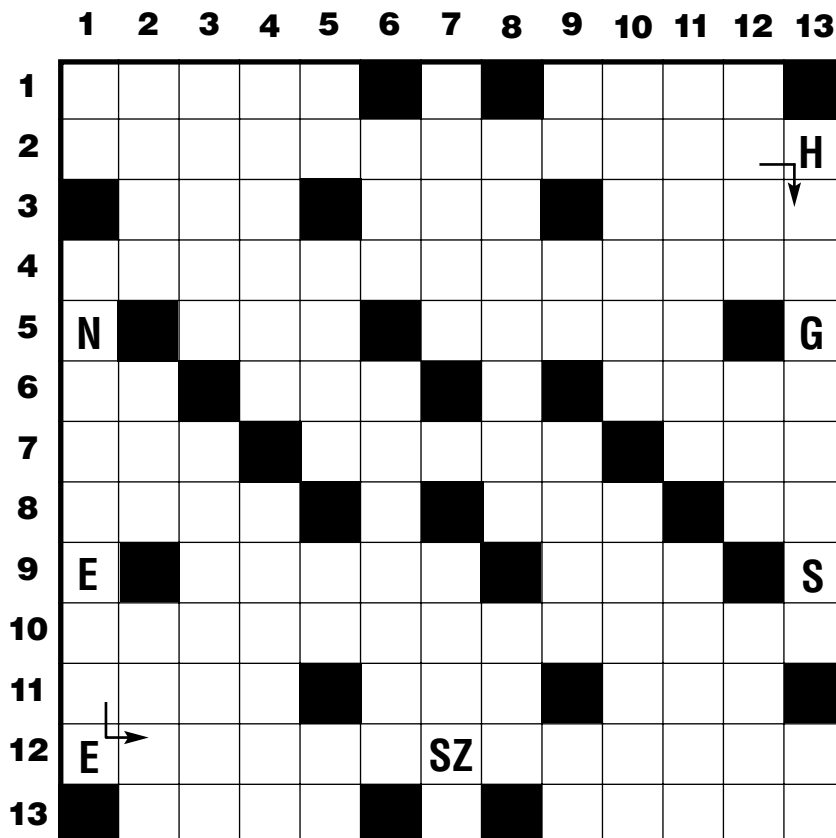
– Hörmann úr, megjöttem, én vagyok a zongorahangoló!
A vicc folytatása a rejtvényben található!

VÍZSZINTES: 1. Ennél is magasabb helyre – Dél-Afrikában honos, fa nagyságú liliom. 2. Hörmann úr mondja a hangolónak

(a vicc folytatása). 3. A TB egyik elődje – indítékkal kapcsolatos, kauzális – a Pál utcai fiúk vezére (János). 4. Darius Milhaud 1919-ben bemutatott balettje. 5. Biztonsági berendezés – 1927-ben az USA-ban kivégzett anarchista forradalmár (Nicola). 6. Régi hossz mérték – ... Lanka (Ceylon) – olimpiai bajnok japán tornász (Szavao). 7. Lóbetegség – értékes régiség jelzője – illetve, rövid. 8. Csőben világító gáz – Timothy, becézve – a felszínére. 9. Rettenetes – na, mi van? 10. Késik a randevúról. 11. 1840 körüli egyesült Gyenessel – suli – cselgáncsfokozat. 13. Oxigénmódosulat – Kassák Lajos lapja volt.

FÜGGŐLEGES: 1. Kemény rész! – a hangoló válasza, azaz a vicc poénja. 2. Ládafia! – farmermárka – a Marquises-szigetek egyike, másik nevén Masse. 3. Locsol – kukacot akaszt a bot végére! 4. Irodalmi műfaj – magában foglalja a fővet, névmást, melléknévet és a számnevet. 5. Kéményben van! – abba az irányba – már majdnem! – az -en és az -ön társa. 6. Felfűjt, fonetikus – ideiglenes állapot. 7. Tréfás megszólítás – három lépésből álló táncmotívum. 8. Épületek közepén vagy sarkán kiugró homlokzatrész – melyik személy tulajdona? 9. Keresztül – tisztelt cím, rövid. – idegen mozi – orosz helyeslés. 10. Bach életében is szerepet játszó észak-német város – odébb tesz. 11. A Kingsmill-szigetek egyik atoljához tartozó (ONOTOAI9 – színpad, színház, angolul. 12. Ez pl. a rubin – Twin Lens Reflex (kétaknás, tükör-reflexes fényképezőgép), rövid. – svájci származású francia író (Claude). 13. Fél pont!

Zábó Gyula

Hangszerkereskedelmi és szolgáltató Kft.

1074 Budapest,
Dohány u. 86.
Tel./fax:
342-3623
Nyitva:
hétfő–péntek
9.30-tól
18.00 óráig
Szombat
9.30–13.00

Új és használt hangszerek vétele, eladása,
igazságügyi szakértő véleményezése, szakbecslése.

Alkatrészek, tartozékok, kiegészítők forgalmazása:
húrok, vonók, tokok, huzatok, állványok stb.

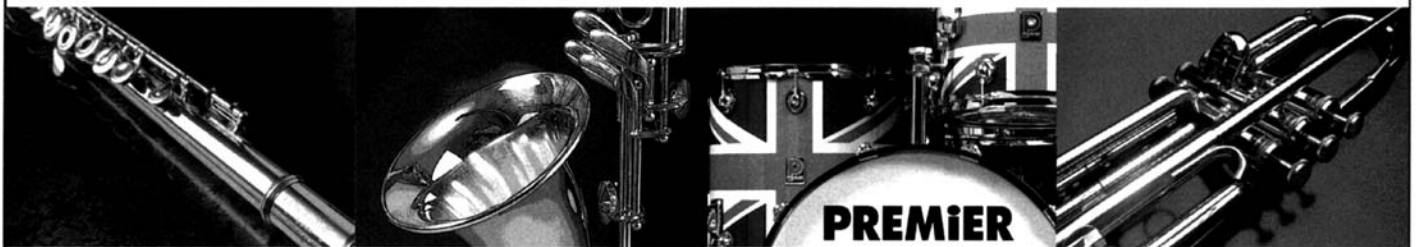
Thomastic, Pirastro, Corelli és Jargar húrok

Minden ami a fújáshoz kell!

A zenei hagyományok méltó megőrzése jegyében, a Fon-Trade Music Kft. Magyarországon egyedülálló hangszerkészlettel és szolgáltatásokkal áll a muzsikusok, zenei intézmények és kereskedő kollégák rendelkezésére.

• a világ vezető fúvós márkáinak széles skáláját kínáljuk: nálunk ezeket nem csak megrendelheti,

kézbe veheti, kipróbálhatja, összehasonlíthatja.

- ritmus- és ütőhangszerek teljes tárházát, az Orff-hangszerektől a jazz- és rock szereléseken át a szimfonikus hangszerekig.
- szavatolt minőséget a tanuló hangszerektől a professzionálisig, melyek a világ legnevesebb hangszergyártó cégeitől közvetlenül kerülnek üzletünkbe.
- a fúvós hangszerek szakszerű javítását, karbantartását: javítóműhelyeinkben a legmodernebb és tradicionális technikák ötvöztetésével, elismert mesterek irányításával, eredeti gyári alkatrészek felhasználásával folyik a munka. **Így magától értetődő a garancia...**

1081 Budapest, Kiss József utca 10-14., Telefon: 06 1 210 2790, Fax: 06 1 303 1158, E-mail: fontrade.music@axelero.hu

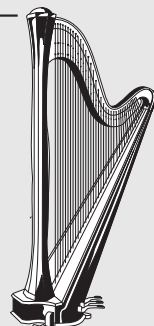
Zenekari hárfák
beállítása, javítása, karbantartása, felújítása

KG. Technika Bt.

Karvaly Géza & Sashegyi Ágnes
a Magyar Állami Operaház hivatalos hárfajavítója hárfaművész

Tel. / Fax : +36 - 1 - 312 3116
Tel : +36 - 30 - 212 2872

1068 Budapest, Szondi u. 79.

Megrendelőszelvény

A mai napon megrendelem a

ZENEKAR

című folyóiratot

..... példányban

A lap egyedi számainak ára 200,- Ft.

Előfizetési díj (öt számra): 1000,- Ft.

Név: .....

Cím/város: .....

utca: .....

irányítószám: .....

Dátum: .....